

Friedrich Engels
Blankici Komün
Mültecilerinin Programı
 ("Flüchtlingsliteratur"un II.
 Makalesi)^[269]

Haziran 1874'te Engels tarafından yazılmıştır.
 26 Haziran 1874 tarihli *Der Volksstaat*, n° 73'te ve F.
 Engels, *Internationales aus dem "Volksstaat"* (1871-
 1875), Berlin, 1894'te yayınlanmıştır.

[Türkçe'ye çevirisi, F. Engels, *Blankici Komün*
Mültecilerinin Programı, Marks-Engels: *Seçme*
Yapıtlar, Cilt: II, s: 453-461, Birinci Baskı, Sol
 Yayınları, Temmuz 1977]

Eriş Yayınları tarafından düzenlenmiştir.
 erisyay@kurtuluscephesi.org

HER başarısız devrimden ya da karşı-devrimden sonra, yurtdışına kaçan mülteciler arasında ateşli bir faaliyettir gelişir. Birbirlerini arabayı çamura saplamış olmakla, ihanetle ve öteki ölümcül günahlarla suçlayan çeşitli tonlarda parti grupları kurarlar. Bunlar anavatanla etkin ilişkileri sürdürürler, örgütlenirler, tertiplere girerler, bildirirler ve gazeteler basarlar, yirmidört saat içerisinde her şeyin yeniden başlayacağına, zaferin kesin olduğuna yemin ederler, ve bu umutlara kapılarak hükümet koltuklarını paylaşırlar. Anlamak istemedikleri kaçınılmaz tarihsel koşullara değil de, bireylerin raslansal hatalarına bağladıkları hayal kırıklıkları doğal olarak birbirini izler, karşılıklı yakınmalar üstüste yığılır ve genel çekişmelere yolaçar. 1712'nin kralcı mültecilerinden bugünlüğe kadar bütün mülteci (sayfa 453) derneklerinin tarihi budur; ve mülteciler arasında sağduyu sahibi ve, aklıbaşında olanlar, fırsat bulur bulmaz, bu verimsiz hır-gürü bırakırlar ve daha yararlı şeylere yönelirler.

Komünü izleyen Fransız mültecileri de bu kaçınılmaz yazgıdan kaçınamamışlardır. Herkese eşit bir biçimde saldıran Avrupa'daki iftira kampanyası yüzünden ve özellikle Fransız mültecilerinin ortak merkezinin Entemasyonalin Genel Konseyinin içinde olduğu Londra'da, kendi iç çekişmelerini, hiç değilse dış dünyadan, bir süre için saklamak zorunda kaldılar. Ama son iki yıldır, saflarında hızla gelişmekte olan dağılma sürecini daha fazla saklayamamışlar ve her yerde açık bir savaş patlak vermiştir. İsviçre'de, mültecilerin bir kısmı, özellikle gizli ittifakın kurucularından Malon'un etkisi altında, bakuncilere katıldılar. Derken Londra'da blankici denilenler Enternasyondan ayrıldılar ve kendisine Devrimci Komün adını veren bir grup kurdular. Daha sonra, durmadan birleşen ve yeniden örgütlenen ve yayınladıkları manifestolar bakımından bile dişe dokunur bir şey üretmeyen birkaç grubun daha ortaya çıktığı sırada, blankiciler de, dünyanın gözlerini kendi programlarına çevirmesini isteyen ve "Cominuneux"^[4] seslenen duyurularını yayınladılar.

Bunlara, Blanqui tarafından kurulmuş bir grup olduklarından değil — programı imzalamış olan otuzüç kişiden olsa olsa yalnızca birkaçı Blanqui ile bizzat konuşmuştur—, onun anlayışı doğrultusunda ve kurduğu geleneğe uygun olarak hareket etmek istediklerinden ötürü blankiciler denmiştir. Blanqui, özünde bir siyasal devrimcidir, yalnızca duygularından ötürü, halkın çektiği çilelere karşı sempati duyduğundan ötürü sosyalisttir, ama ne sosyalist teoriye, ne de toplumsal reformlar için kesin pratik önerilere sahiptir. Siyasal eylemlerinde, Blanqui, özünde, iyi örgütlenmiş bir küçük azınlığın doğru bir anda bir devrimci ayaklanmayı başlatma girişiminde bulunması halinde, bunun başlangıçta birkaç başarı elde etmesiyle, halk yığınlarını peşinden sürükleyeceğine ve böylece muzaffer bir devrimi başarabileceğine (sayfa 454) inanan bir "eylem adamı" idi. Louis-Philippe yönetimi altında, bu çekirdeği, doğal olarak, ancak gizli bir dernek biçiminde örgütleyebildi ve genellikle komplocuların başına gelen şey bunun da başına geldi: çok yakında başlayacağı yolundaki ardıarkası gelmez boş vaatlerden bıkan insanların sabırları sonunda taşıtı ve isyankâr oldular, ve geriye yalnızca komplodan vazgeçme ya da hiç bir dışsal neden olmaksızın vurmak seçeneği kaldı. Vurdular (12 Mayıs 1839), ama ayaklanma derhal bastırıldı. Kaldı ki, Blanqui komposu polis içerisine hiç bir zaman girmeyi başaramadığı tek komplo; dolayısıyla, polis için ayaklanma, bulutsuz havada düşen yıldırım oldu. — Blanqui, her devrimi, küçük bir devrimci azınlığın ani bir darbesi olarak gördüğünden, bundan çıkan doğal sonuç, böyle bir şeyin başarısının kaçınılmaz sonucunun bir diktatörlüğün kurulması olduğudur: şurası iyice anlaşılmalı ki, tüm devrimci sınıfın, proletaryanın değil, ayaklanmayı gerçekleştiren ve ilkin bizzat kendileri bir-iki kişinin diktatörlüğü altında örgütlenmiş az sayıda kişinin diktatörlüğü.

Blanqui'nin bir eski kuşak devrimcisi olduğu görülüyor. Bu gözler

devrimci olayların akışı içerisinde, hiç değilse Alman işçi partisi bakımından, çoktan eskimişlerdir ve Fransa'da da, ancak daha az olgunlaşmış ya da daha sabırsız işçiler arasında yankı uyandırabilir. Sözkonusu programda bu görüşlere belirli sınırlamalar getirilmiş olduğunu da göreceğiz. Ne var ki, devrimlerin kendiliğinden ortaya çıkmayıp, yapıldıkları; devrimlerin görece küçük bir azınlık tarafından ve önceden hazırlanmış bir plan uyarınca yapıldıkları; ve, son olarak, her an "hemen şimdi başlayabileceği" ilkesi, bizim Londra blankicileri için de geçerlidir. Bu gibi ilkelerle insanlar doğal olarak mültecilerin kendi kendilerini aldatmalarının telâfi edilmez kurbanları oluyorlar ve bir delilikten ötekine saplanmak zorunda kalıyorlar. Her şeyden çok da, Blanqui rolünü — "eylem adamı" rolünü— oynamak istiyorlar. Ama, burada, salt iyi niyet pek az şey halleder; ama ne yazık ki, Blanqui'nin devrimci içgüdüğü, acele kararlar alma yeteneği, herkese nasip olmuyor, ve Hamlet eylemden ne kadar sözederse etsin, gene de bir Hamlet olarak kalıyor. Dahası, bizim otuzüç eylem (sayfa 455) adamı kendilerinin eylem alanı diye adlandırdıkları alanda yapacak hiç bir şey olmadığını görünce, bizim otuzüç Brütüs, kendi kendileriyle, trajedi olmaktan çok komedi olan bir çelişkiye düşüyorlar, sanki katıksız "zuladaki hançer Möros"muşlarcasına^[2] takındıkları asık suratlılıklarının bu trajediyi artırmadığı bir çelişki, ve, yeri gelmişken söyleyelim, bunu da bir türlü anlamazlar. Ne yapabilirler? Komüne katılanların saflarını arıtmak (*épuré*) için geleceğe dönük reçeteler çizdirerek bir sonraki "patlama" için hazırlanıyorlar; öteki mültecilerin onları katıksızlar (*les purs*) diye adlandırmaları bundandır. Bu adı benimseyip benimsemediklerini bilmiyorum, ama bu ad aralarından bazılarının uymuyor. Toplantıları kapalıdır, aldıkları kararlar gizli tutulur, ama bu, bu kararların ertesi sabah bütün Fransız mahallesinde yankılanmasına engel değildir. Yapacak bir şeyleri olmayan bu gibi ciddi eylem adamlarının hep başlarına geldiği gibi, bunlar, Komün sırasında Hébert'in 1793'te çıkardığı gazetenin zavallı bir karikatürü olan Père Duchêne'^[270] yayınlayan ve küçük Paris basınının en ünlü mensuplarından olan Vermersch adında saygıdeğer bir hasımla ilkin kişisel, ardından yazınsal bir çekişmeye girdiler. Bu sayın bay, bunların ahlâki öfkelerine yanıt olarak, onları "dolandırıcılar ya da dolandırıcıların suç ortakları" diye adlandırdığı ve ağır küfürlerle dolu olan bir broşür yayınladı:

Her sözcük bir oturak
Üstelik boş da değil.^[271]

Ve bizim otuzüç Brütüs, işte böyle bir hasımla açık kavgaya girmeyi zahmete değer buluyorlar!

Eğer bir şey kesinse, o da, derman bırakmayan savaştan sonra, Paris'teki aklıktan ve özellikle 1871'deki o feci kandökücü mayıs günlerinden sonra, Paris proletaryasının toparlanmak için uzun bir dinlenmeye gerek duyduğu ve zamansız her ayaklanma girişiminin ancak yeni ve belki de daha korkunç bir yenilgiyle sonuçlanabileceğidir. Bizim blankiciler ise farklı görüşteler. Versailles'daki monarşist çoğunluğun dağılması, bunların görüşüne göre, "Versailles'in düşmesine, Komünün intikamının alınmasına" (sayfa 456) yolaçmaktadır. "Bunun nedeni, büyük bir tarihsel ana, sefalet içinde süründükleri ve ölüme mahkum oldukları apaçık ortada olan halkın yenilenmiş bir güçle devrimci atılımını tekrar başlatacağı büyük bunalımlardan birine yaklaşıyor olmamızdır."

Bir başka deyişle, tekrar başlıyor, hem de derhal. "Komünün intikamının" derhal alınması umudu salt bir mülteci kuruntusu değildir, bu, onların anladıkları anlamda, yani alelacele bir devrim yapmak anlamında yapacak hiç bir şeyin bulunmadığı bir sıra, kafalarına "eylem adamları" olmayı koymuş olanlar için zorunlu bir dogmadır. Ama hepsi aynı kapıya çıkar. Nasıl olsa başlayacağına göre, "yaşam belirtilerine hâlâ sahip bütün mültecilerin durumlarını açıklığa kavuşturmalarının zamanının geldiğini" düşünüyorlar. Ve böylece, otuzüçler, kendilerinin 1) tanrıtanımaz, 2) komünist, 3) devrimci olduklarını söylüyorlar.

Bizim blankiciler bakuncilerle ortak bir temel özelliğe sahipler, o da, en uç, en aşırı eğilimi temsil etmeyi istemeleridir. Yeri gelmişken, işte bu nedenledir ki, blankiciler, amaçlar bakımından bakuncilere karşı çıkarken, araçlar bakımından çoğu kez onlarla birliktirler. Dolayısıyla sorun, tanrıtanımazcılıkta bütün ötekilerden daha radikal olmaktır. Şükür ki, bugünlerde tanrıtanımaz olmak çok kolay. Avrupa'daki işçi partilerinde tanrıtanımazlık azçok kendiliğinden anlaşılacaktır; bazı Avrupa ülkelerinde tanrıtanımazlık, Tanrıya inanmak her türlü sosyalizme karşıdır, ama Meryem Anaya inanmak çok başkadır ve her doğru-dürüst sosyalist doğal olarak ona inanmalıdır, diyen İspanyol bakuncilerinkine benzese

de, bu böyledir. Alman sosyal-demokrat işçilere gelince, tanrıtanımazlığın bunlar için artık yararlı olmaktan çıktığı söylenebilir; bu katıksız yadsınma onlar için geçerli değildir, çünkü bunlar Tanrıya olan her türlü inanca artık teorik olarak değil, pratik olarak karşı duruyorlar: *Tanrıyla olan işlerini tamamıyla bitirmişlerdir*, gerçek dünyada yaşıyorlar ve düşünüyorlar ve, dolayısıyla, materyalisttirler. Aynı şey herhalde Fransa için de geçerlidir. Eğer değilse, geçen yüzyılın enfes Fransız materyalist yazınının, Fransız anlayışının hem biçim ve hem de içerik olarak en heybetli ifadesini bulduğu, ve bilimin o (sayfa 457) sıradaki düzeyi gözönüne alındığında, içerik olarak bugün bile eşi bulunmaz olan, ve biçim olarak da hâlâ aşılammış olan yazının işçiler arasında geniş bir biçimde dağıtılmasını örgütlemekten daha basit bir şey olamaz. Ama bu bizim blankicilere uymaz. Herkesten daha radikal olduklarını göstermek için, Tanrının, 1793'teki gibi, varolmadığı buyuruldu:

"Komün, insanlığı, geçmiş sefaletin bu hayaletinden" (Tanrıdan), "bu davadan" (varolmayan Tanrı dava oluyor!) "mevcut sefaletlerinden ilelebet kurtaracaktır. — Komünde papazlara yer yoktur; her türlü dinsel gösteri, her türlü dinsel örgütlenme yasaklanmalıdır."

İnsanları *par ordre du mufti*^[3] tanrıtanımazlar haline getirmek yolundaki bu istem, Komünün iki üyesi tarafından imzalanmıştır; bunların iki şeyi keşfetmek için yeterli olanağa kesinlikle sahip bulunmaları gerekirdi: birincisi, kâğıt üzerinde her şey buyurulabilir, ama bu onun uygulanacağı anlamına gelmez; ikincisi, arzulanmayan inançları güçlendirmenin en emin yolu baskıdır; şu kadarı kesin: Tanrıya bugün hâlâ yapılabilecek en büyük hizmet, tanrıtanımazlığı zorunlu bir dogma yapmak ve dini genel olarak yasaklayarak Bismarck'ın anti-klerikal *Kulturkampf*'ini,^[272] da geçmektir.

Programın ikinci maddesi komünizmdir. Burada kendimizi, içerisinde yolculuk yaptığımız gemi için, Şubat 1848'de yayınlanan "Komünist Parti Manifestosu" için, daha tanıdık bir zemin üzerinde buluyoruz. Enternasyondan ayrılmış olan beş blankici, daha 1872 sonbaharında, bellibaşlı bütün noktalarıyla bugünkü Alman komünizminin programı olan bir sosyalist program kabul ettiler ve bu ayrılışlarını, devrim oyununa Enternasyonalin bu beş kişi tarzında katılmayı reddetmiş olmasına dayandırdılar. Blankici Fransızcaya yapılan çevirisi, örneğin aşağıdaki tümcede olduğu gibi, "Manifesto"nun üslubuna sözcüğü sözcüğüne bağlı kalınmayan yerlerde "keşke şöyle olsaydı" dediterebilecek çok şey içeriyor olsa bile, bu otuzüçler konseyi, şimdi, bu programı, tarih konusundaki bütün materyalist görüşleriyle (sayfa 458) birlikte, kabul etmişlerdir.

"Burjuvazi, köleliğin bütün biçimlerinin en son ifadesi olan emek sömürsünü gizlemekte olan mistik peçeyi kaldırmıştır: hükümetlerin, dinlerin, ailenin, yasaların, geçmişin ve bugünün kurumlarının, burjuvazinin egemenliğini onların yardımıyla sürdürdüğü ve proletaryayı ezdiği baskı araçları oldukları, kapitalistler ile ücretli emekçilerin yalın karşıtlığı temeline dayanan bu toplumda nihayet açığa çıkmıştır."

Bunu "Komünist Manifesto", Birinci Kesim ile kıyaslayalım: "Tek sözcükle, dinsel ve siyasal yanılsamalarla perdelenmiş sömürünün yerine, açık, utanmaz, dolaysız, kaba sömürüyü koydu. Burjuvazi, şimdiye dek saygı duyulan ve saygılı bir korkuyla bakılan bütün mesleklerin halelerini söküp attı. Doktoru, avukatı, rahibi, şairi, bilim adamını kendi ücretli emekçisi durumuna getirdi. Burjuvazi, aile ilişkisindeki duygusal peçeyi yırtıp attı ve bunu salt bir para ilişkisine indirgedi", vb..

Ama teoriyi bir yana bırakıp da pratiğe indik mi, otuzüçlerin özgül konumları ortaya çıkıyor:

"Biz komünistiz, çünkü hedefimize, olsa olsa zaferi erteleyen ve köleliği uzatan ara istasyonlarda aktarmalar yapmaksızın, uzlaşmalara girmeksizin ulaşmak istiyoruz."

Alman komünistleri komünisttirler, çünkü kendilerinin değil, tarihsel gelişimin yarattığı bütün ara istasyonların ve uzlaşmaların arasından nihai hedefi açıkça seçmektedirler: sınıfların kaldırılması, toprak ve üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin bulunmayacağı bir toplumun kurulması. Otuzüçler komünisttirler, çünkü bunlar kendilerinin ara istasyonları ve uzlaşmaları atlama konusunda bir kez iyiniyete sahip olur olmaz her şeyin hallolacağını, ve, iyice inandıkları gibi, bir-iki gün içinde "başlayacak" olursa ve kendileri de başa geçecek olurlarsa, "komünizmin ertesi gün getirileceğini" sanıyorlar. Ve eğer bu derhal yapılamazsa, kendileri de komünist değildir. Sabırsızlığı inandırıcı teorik bir sav olarak ortaya sürmek ne kadar da çocukça bir saflık! (sayfa 459)

Son olarak, bizim otuzüçler "devrimcidirler". Bu açıdan, bakunciler, büyük sözler savurmak bakımından, bir insanın yapabileceği her şeyi yapmışlardır; ama bizim blankiciler onları geçmek zorunluluğunu duyuyorlar. Ama nasıl? Lizbon'dan ve New York'tan Budapeşte'ye ve

Belgrad'a kadar tüm sosyalist proletaryanın, Paris Komününün eylemlerinin *en bloc*^[4] sorumluluğunu derhal üstlendiği anımsanacaktır. Ama bizim blankiciler için bu yeterli değildir:

"Bize gelince!", (Komün sırasında) "halk düşmanlarının idam edilmelerinin sorumluluğundan üzerimize düşeni üstleniyoruz" (idam edilenlerin bir listesi veriliyor), "monarşik ya da burjuva baskı araçlarını yokeden ya da savaşıları koruyan kundakçılıkların sorumluluğundan üzerimize düşeni üstleniyoruz."

Başka zamanlarda olduğu gibi, her devrimde de kaçınılmaz olarak birçok hata yapılır, ve nihayet, insanlar olayları eleştirel bir biçimde yeniden gözden geçirebilecek kadar yatışınca, kaçınılmaz olarak şu sonuca varılır: yapılmadan kalması çok daha iyi olacak birçok şey yaptık, ve yapılsa çok daha iyi olacak birçok şeyi yapamadık, ve işte işlerin sarpa sarması bundandır. Ama Komünü kusursuz ve yanılmaz ilan etmek ve her ev yakıldığında ya da bir tutsak kurşuna dizildiğinde bunun, hakedilen bir ceza, tam da yerinde bir iş olduğunu iddia etmek ne büyük bir eleştirel tutum yoksunluğudur. Bu, Mayıs ayındaki hafta boyunca kurşuna dizilen insanların, ne eksik ne fazla, kesenkes kurşuna dizilmesi gereken kimseler olduğunu, ateşe verilen evlerin, ne eksik ne fazla, kesenkes ateşe verilmesi gereken evler olduğunu iddia etmekle aynı şey değil midir? Bu, birinci Fransız Devrimi konusunda şunu söylemekle aynı şey değil midir: her boynu vurulan hakettiğini buldu, ilkin Robespierre'in boyunlarını vurdurdukları, ardından da Robespierre'in kendisi? Özünde çok iyi huylu kimselerin acımasızca gaddar görünme hevesine kapılmaları işte böyle çocukluklara neden olur.

Yeter. Mültecilerin giriştikleri bütün aptalca eylemlere ve çocuk Karl'ı (ya da Eduard'ı?)^[5] dehşet verici gösterme (sayfa 460) yolundaki maskaralıklara karşın, bu programda belirli bir ilerleme de görülmektedir. Bu, *Fransız işçilerinin bugünkü Alman komünizminin davasını kabullendikleri* ilk manifestodur. Üstelik bu işçiler, Fransızları, devrimin seçkin kimseleri ve Paris'i de devrimci Kudüs olarak gören bir akımdan gelmektedirler. Onların bu noktaya ulaşmaları, kuşkusuz, imza sahiplerinden biri olan ve, bilindiği gibi, Almancayı ve Alman sosyalist yazını çok iyi bilen *Vaillant*'in eseridir. Her türlü ulusal şovenizmin kendilerine yabancı olduğunu 1870'te tanıtlamış olan Alman sosyalist işçiler, Fransız işçilerin, bunlar Almanya'dan geliyor olsa bile, doğru teorik ilkeleri benimsiyor oluşlarını iyi bir belirti olarak görebilirler. (sayfa 461)

Haziran 1874'te Engels tarafından yazılmıştır

26 Haziran 1874 tarihli

Der Volksstaat, n° 73'te ve

F. Engels, *Internationales aus dem "Volksstaat"* (1871-1875), Berlin, 1894'te yayınlanmıştır

İmza: *F. Engels*

Dipnotlar

[1] "Komüncüler"e. -ç. [↗](#)

[2] *Möros* — Schiller'in bir şiirinde adı geçen bir kişi. -Ed. [↗](#)

[3] Müftü buyruğu ile. -ç. [↗](#)

[4] Bir bütün olarak, toptan. -ç. [↗](#)

[5] Edouard Vaillant. -Ed. [↗](#)

[269] Bu, Engels'in yazdığı *Flüchtlingsliteratür* adını taşıyan ve Haziran 1874'ten Nisan 1875'e kadar *Der Volksstaat*'ta yayınlanmış olan dizinin II. makalesidir. Engels, Fransız sosyalist hareketindeki yeni gelişmeleri anlatarak, blankici Komün mültecilerinin kendi yayınladıkları *Aux commeneux* adlı broşüre yansıyan bellibaşlı eksikliklerini ortaya koymaktadır. Londra'daki blankici mültecilerin görüşlerindeki önemli değişikliklere (bunların tekrar bilimsel komünizme yöneliyor olmalarına) işaret ederken, aynı zamanda bunların komplocu taktiklerini, ivediciliklerini,

proleter devrimci mücadele içerisinde her türlü uzlaşmayı kesenkes reddedişlerini de sert bir biçimde eleştirmektedir. -453. ..f

[270] *Le Père Duchesne* — 1790-94 arasında Jacques Héberts'in Paris'te yayınladığı Fransız gazetesi; kentli yarı-proleter yığınların görüşlerini yansıtmaktaydı.

Le Père Duchêne — 6 Mart-21 Mayıs 1871 tarihleri arasında Eugen Vermersch'in Paris'te yayınladığı günlük gazete; blankici basının tutumuna benzer bir tutum takınımıştır. -456. ..f

[271] Heinrich Heine, "Romanzero, Drittes Buch, Hebâische Melodien. Disputation", Mısra 86. -456 ..f

[272] *Kulturkampf*". — 1870'te Bismarck hükümetinin layık kültür kampanyası adı altında uyguladığı önlemler sistemine burjuva liberallerinin verdikleri ad. Bu önlemler, büyük toprak sahiplerinin, burjuvazinin ve Prusya'nın ve Güney-Batı Alman devletlerinin katolik bölgelerindeki köylülüğün bazı kesimlerinin ayrılıkçı ve anti-Prusya eğilimlerini destekleyen katolik kilisesini ve Merkez Partisini hedefliyordu. Bismarck hükümeti, anti-katolik mücadele bahanesi ile, Prusya'nın egemenliği altına girmiş olan Polonya topraklarındaki ulusal baskıyı da şiddetlendirdi. Bu politika da, aynı şekilde, dinsel arzuları körükleyerek, işçileri sınıf mücadelesinden uzak tutmayı amaçlıyordu. Bismarck, gelişmekte olan işçi sınıfı hareketini gözönüne alarak, 1880'lerin başlarında, gerici güçleri pekiştirmek için, bu önlemlerin büyük kısmını yürürlükten kaldırdı. -458. ..f

---

↑ [Yazı başlığına](#)

[Ana Sayfaya Dönüş](#) ◀